

Делфина
РАЈИЋ

директор, историчар уметности
Народни музеј Чачак

УДК: 069(497.11)"2012"(047)

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ ЗА 2012. ГОДИНУ

Народни музеј у Чачку је током 2012. године наставио традицију истрајног рада у својој основној делатности прикупљања, чувања, научне обраде и излагања предмета, покретних културних добара везаних за културну, историјску и уметничку прошлост чачанског краја. План рада реализовало је 18 радника, а њима је руководио директор у сарадњи са Управним одбором. О правно-финансијским пословима бринуле су се заједничке службе за све установе културе у Чачку.

Настављена је пракса припреме и излагања студијских изложби Музеја која омогућава попуњавање збирки, као и пракса организовања гостујућих изложби са најразличитијом тематиком, али и одржавања предавања запослених стручњака Музеја у Чачку у установама и факултетима у Србији.

Посебан сегмент рада представља нови дизајн и садржај сајта Народног музеја у Чачку. Прва промена извршена је у марту 2012. године, да би од октобра до краја исте године био извршен комплетан редизајн сајта који је добио нове садржаје, анимације, фотографије и текстове и први пут делимично и своју варијанту на енглеском језику. Нови изглед и садржај привукли су и нову публику, тако да је посета сајта значајно порасла (са око 70 на око 150 посетилаца у току једног дана). Томе је допринело и свакодневно ажурирање сајта, као и његова поновна активизација поводом изложбе *Албум сликари Чачка 1870-1941*.

Зграда Музеја и опрема

Радни простор и депои Музеја смештени су у половини зграде Старог начелства, а простор за сталну поставку у Конаку господара Јована Обреновића, који су категорисани као непокретна културна добра од великог значаја. У управној згради је, услед недостатка простора, онемогућено проширење рада свих одељења, а нарочито смештај предмета.

Током 2012. године адаптирани су купатило на горњем спрату зграде Музеја и под у канцеларији Археолошког одељења и Библиотеке, а сређена је и друга просторија етнолошког депoa у приземљу зграде за смештај предмета од дрвета, керамике и метала (урађени су хидро и термоизолација, постављен је нови под, скинут је шпански зид, зидови су изравњани и окречени). За пројекат *Адаптације етнолошкој дейоа* Министарство је издвојило 300.000 динара. Народни музеј је од Министарства културе добио 500.000 динара за наставак започетих радова на реализацији пројекта *Музеј дејинствва*. Од тих средстава постављен је систем за видео- и аудио-презентацију поставке и набављени су LCD, камера и лап-топ. Урађен је и део витрина у једној просторији у згради у којој ће бити смештен Музеј детињства. У току године набављени су дигитални копир-апарат и лабораторијска столица, као и рачунарска опрема (два рачунара и монитор).

Лабораторија за конзервацију и рестаурацију добила је нове апарате (ултразвучна пенкала и ултразвучна када).

ПАЛЕОНТОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Збирке

Крајем 2012. године Палеонтолошко одељење добија нове предмете од дародавца Петра Урошевића, дипл. инж. рударства у пензији, као и значајан део библиографске грађе у вези са рударењем у нашем крају.

Настављен је рад на обради палеонтолошког материјала, детерминацији и фотографисању новонастале збирке дародавца Петра Урошевића, као и паковање предмета у нове пластичне кутије. Направљен је одабир палеонтолошког материјала и минерала уз њихово претходно чишћење.

Теренска истраживања

Екипа Народног музеја је 26. октобра 2012. године делимично обишла атар села Јанчићи на Каблару. Том приликом је рекогносциран део терена на потесу Дубац, где су 1984. и 1985. године обављена истраживања дела некрополе под тумулима. Циљ обиласка био је евентуално откривање још неке хумке у оквиру исте некрополе од стране археолога и обилазак постојећих геолошких профила и уочавање нових од стране палеонтолога. Потребно је рекогносцирати шире подручје Јанчићи – Добриња ради јаснијег уочавања палеонтолошких локалитета.

Палеонтолог Биљана Чкоњевић се 30. октобра прикључила обиласку локалитета Матино поље (Горачићи), као и имања Србољуба Јевремчевића.

Научни и стручни скупови и стручно усавршавање

Кустос Биљана Чкоњевић је 19. и 20. априла учествовала на семинару *Услови њревенишине конзервације за изложбени њпросџор у музејима*, одржаном у Народном музеју у Краљеву у организацији Централног института за кон-

зервацију у Београду, Министарства културе, информисања и информационог друштва Републике Србије и Народног музеја у Краљеву.

У мају месецу присуствује скупштини МДС-е, а у јуну радном састанку у Музеју рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу, где наставља рад на заједничком пројекту под називом *Вашар башишине*.

Кустос Биљана Чкоњевић присуствовала је 27. и 28. септембра семинару *Реџонална школа наслеђа Србије у Горњем Милановцу*. Овај семинар је организовао Музеј рудничко-таковског краја у сарадњи са Етнографским музејом у Београду и Обласном школом уметности и наслеђа (*Ecole Departementale des Arts et du Patrimoine*) из Француске области Вандеја. Циљ је био унапређење образовних програма у установама задуженим за заштиту културно-историјског и природног наслеђа. Пројекат су финансијски подржали Министарство културе, информисања и информационог друштва, као и Француска амбасада у Београду.

У новембру месецу Биљана Чкоњевић присуствује предавању (*Да ли је Винча била њрва европска мџтропскола*) које је одржао Драган Јанковић, кустос Музеја града Београда, на археолошком налазишту Винча и предавању Слободана Кнежевића, редовног професора Рударско-геолошког факултета Универзитета у Београду (*Нови њодаци о геолошкој њрађи археолошкој налазишћиа Винча*).

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

Збирке

Цела 2012. година протекла је у дигитализацији античке и средњовековне збирке. Античка збирка је увећана за 25 нових експоната који су инвентарисани и фотографисани дигиталном техником.

За потребе публикавања радова кустоса у Зборнику Народног музеја Чачак начињено је више од 359 дигиталних фотографија предмета, као и 125 црно-белих фотографија византијских трахеја. За потребе каталога који је пратио изложбу поводом 60 година Музеја начињено је 50 дигиталних фотографија.

У конзерваторској лабораторији Народног музеја конзервирано је 20 металних археолошких предмета са локалитета Литопапир (Чачак), Манастир Свете Тројице код Чачка, Гротница (Гуча), Никољска воденица (Пријевор), Котража, као и 2 случајна налаза. Такође су конзервирана 4 предмета са локалитета Суво Поље за потребе изложбе поводом 60 година Музеја, а наставља се конзервација и осталих предмета са поменутог локалитета.

Завршена је ревизија целокупне документације која се односи на археолошка ископавања, као и њено адекватно смештање у регистраторе.

Остварена је сарадња са антропологом Предрагом Радовићем из Народног музеја из Краљева, који ће извршити антрополошку обраду инхумираних коштаних остатака са археолошког локалитета Црквина (Трнава), као и са антропологом Наташом Миладиновић из Археолошког института у Београду, која ће извршити антрополошку обраду инхумираних коштаних остатака са археолошког локалитета Градина (Јелица). У Народном музеју Чачак опрано је 19 скелетних остатака из више кампања.

Током године вршене су припреме за обележавања јубилеја 60 година Народног музеја Чачак које су обухватале каталожску обраду предмета, њихово фотографисање, као и идејно решење поставке археолошких експоната на чијој су реализацији учествовали кустоси Марина Котарац и Александра Гојгић.

За потребе излагања на изложби *Рука властелина, монаха и усџаника*, а поводом Ноћи музеја, Музеју рудничко-таковског краја

уступљен је предмет из средњовековне збирке (сребрни прстен - Мајдан, Рудник).

У оквиру редовних активности запослени у Археолошком одељењу су обишли Терме у центру града које су проглашене за културно добро и које су ове године чишћене само једанпут. У оквиру манифестације Ноћи музеја у Чачку су 19. маја на Римским термама одржане презентација и радионица мозаика уметнице Сандре Шесто-Ђекић. За ту прилику израђен је и постер-презентација о овом значајном локалитету.

Кустос Александра Гојгић учествовала је у прилогу Прве ТВ који се односио на археолошки локалитет Градина на Јелици. Том приликом су снимљени експонати са овог локалитета за потребе серијала *У сусрет коренима хришћанства* Културно-образовног програма Редакције за науку и образовање РТС-а.

Теренска истраживања

Претходне године редовно су обилажени грађевински ископи у ширем центру града. На позив Црквеног одбора екипа из Народног музеја, на челу са директорком Делфином Рајић, обишла је село Рти у којем је планирана изградња нове цркве-брвнаре.

Током ове године, у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву, покренута је процедура стављања под заштиту државе локалитета Порта Успенија Пресвете Богородице као археолошко налазиште.

Римске терме у Чачку су у оквиру Лубљанског процеса (рехабилитација нашег заједничког наслеђа) стављене на ПИЛ (Листу приоритетних интервенција), а следи израда ПТА-а (Прелиминарна техничка процена). Носиоци овог пројекта су Завод за заштиту споменика културе Краљево и Народни музеј Чачак.

Током априла обављен је обилазак хумки на локалитету Крњине у Мрчајевцима. Констатовано је да није дошло до промена насталих

интензивираним пољопривредном делатношћу или изградњом.

У другој половини октобра Биљана Чкоњевић и Катарина Дмитровић су обишле локалитет Дубац у Јанчићима на коме су пре више од двадесет година истраживане праисторијске хумке (бронзано доба) са веома богатим и разноврсним резултатима. Приликом обиласка уочено је постојање још два тумула који су, без сумње, припадали истој некрополи. У договору са власником имања направљен је план за њихово истраживање током наредне године.

На позив мештана, у два наврата је извршен обилазак локалитета Матино поље у Горачићима. На овој локацији, на имању породице Јевремчевић, приликом земљаних радова на њиви откривено је постојање већег зиданог објекта у потпуности покривеног земљом. Екипа Народног музеја у Чачку (Биљана Чкоњевић, Александра Гојгић, Марко Бојовић и Катарина Дмитровић) је 15. новембра извршила рашчишћавање наноса орања са места које су означили сами власници. Након скидања земље утврђено је да се означено место налазило на своду грађевине подужног облика (највероватније тунел), зидане од опеке и везане малтером. Пошто је отвор на своду био превише мали, кроз њега је убачен фото-апарат и на тај начин забележен његов унутрашњи изглед. За хронолошко опредељење и намену овог објекта није било довољно података, али би се слика о њему могла употпунити сондажним археолошким истраживањем.

Двадесетог новембра екипа Народног музеја у Чачку (Александра Гојгић, Марко Бојовић и Катарина Дмитровић) обишла је локалитет Римски бунар у Горњој Краварици (Лучани). Постојање овог локалитета познато је из старијих извештаја, али је истраживаче овога пута привукла чињеница да са ове локације потиче налаз гвозденог мача из старијег гвозденог доба, а не из Котраже, како се раније мислило. Локалитет Римски бунар заправо је изразито уочљива зараван на планини Голубац, на самој административној граници са Општином Ариље. Према конфигурацији терена мог-

ло би се очекивати постојање археолошког локалитета, а посебно пошто су већ познати неки налази. Овде би свакако требало поменути и бунар (мањи објекат цилиндричног облика зидан од притесаног камена). Ову целину су мештани раскопали и оградиле током 2009. године. Нису познати ни хронолошко опредељење, нити његова намена. Због високог растања није било могуће уочити постојање одређених објеката нити покретних налаза.

Кустос Катарина Дмитровић учествовала је у рекогносцирањима подјеличких села Жежевице, Виљуше и Вапе под руководством проф. Душана Михаиловића (Филозофски факултет у Београду), у организацији Народног музеја у Краљеву, а у циљу идентификације палеолитских локалитета на овом подручју.

Научни, стручни скупови и стручно усавршавање

Кустос-археолог Александра Гојгић присуствовала је у Краљеву радионици на тему *Услови њивених заштитних за изложбени простор у музејима* коју су организовали Централни институт за конзервацију из Београда, Народног музеја из Краљева и Министарства културе Републике Србије.

Кустоси Марина Котарац и Александра Гојгић учествовали су у раду XXXV Скупштини и годишњег скупа САД-а у Ваљеву.

Стручну праксу у трајању од 10. до 21. септембра 2012. обавиле су студенткиње археологије из Чачка, Дубравка Михаиловић и Катарина Лазаревић. Пракса је обухватала упознавање са свим сегментима музеолошког рада у вези са археолошким збирком Народног музеја Чачак.

Кустоси Марина Котарац и Александра Гојгић присуствовали су 13. Међународној смотри археолошког филма одржаној априла месеца у Народном музеју у Београду.

У периоду од 17. до 20. октобра одржан је 13. Међународни колоквијум погребне археологије у месту Сарата Монтеору (Бузау) у

Румунији на тему *Bronze and Iron Ages Graves from Eurasia: Gender Between Archaeology and Anthropology* (Гробови из бронзаног и гвозденог доба Еуразије: рог између археологије и антропологије). Србију су, поред учесника из Румуније, Бугарске, Молдавије, Украјине, Пољске, Португала и Белгије, представљали др Милош Јевтић (Одељење за археологију, Филозофски факултет Београд), мр Марија Љуштина (Одељење за археологију, Филозофски факултет Београд) и Катарина Дмитровић (Народни музеј Чачак). М. Љуштина и К. Дмитровић презентовале су рад *Middle Bronze Age Tumular Graves in the Kablar Range, West Serbia - Gender Perceived as Physical Condition and Social Construct* (Гробови под хумкама средњег бронзаног доба на кабларском венцу, Западна Србија – под посматран као физичко стање и социјални конструкт) у коме су презентовани грађа и нови закључци у вези са материјалом из фондова праисторијске збирке Народног музеја у Чачку.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Збирке

Рад на истраживању породичних заоставштина дао је изузетне резултате у попуни музејских збирки, нарочито за крај XIX и почетак XX века. Контакти са старим и угледним породицама из Београда и Чачка донели су највредније дарове које је један музеј у Србији добио у претходној години.

Преузето је 100 предмета из заоставштина принцезе Радмиле Карађорђевић, апотекара Аристида Јовановића, вајара Ђорђа Јовановића, генерала Михаила Рашића, адвоката Драгољуба Молеровића, др Даринке Громовић и проте Сретена Михаиловића. Међу тродимензионалним материјалом налазе се уметничка дела, примерци оружја, одликовања, градске моде, албуми фотографија, старе и ретке књиге, ратни дневници из Првог светског рата и др. Скулптура *Косачица*, рад Ђорђа Јовановића,

носи и сентименталну причу о призору из поља поред Чачка, који је послужио као мотив за њен настанак 1915. године.

У току трагања за културним добрима српског порекла у иностраним збиркама регистровано је постојање два топа система *Liechtenstein M. 1753* са српским грбом (збирка Поморског музеја у Гдињи, Пољска). Оба су произведена у Арсеналу у Бечу 1834. и 1835. године. Из Србије су однета као плен у Првом светском рату. Нажалост, за већ регистровану заставу 2. коњичког пука *Цара Душана I њозива* у *Le Louvre des antiquaires, Paris* није било могуће интервенисати одговарајућом понудом приликом аукције у *Auktionshaus Andreas Thies, Kirchheim unter Teck* (продата је за 17.000 евра).

Током године настављена је сарадња са генералом Марком Неговановићем који је Народном музеју поклонио 15 предмета везаних за његову личност, али и крај постојања СФРЈ. Преузети су и предмети од инжењера Петра Урошевића, међу којима се издвајају муштикала војводе Степе Степановића и артиљериски двоглед немачке војске из Другог светског рата. Настављена је и сарадња са инжењером Ђуром Крсмановићем који је Народном музеју поклонио једну камеру за снимање на траци из 1970. године.

Током године је за 63 новонабављена предмета утврђен статус покретног културног добра, а извршено је и њихово уписивање у регистар. Настављена је ревизија збирки, документације, као и сређивање депоа Одељења за историју (раздвајање грађе по врстама материјала и паковање предмета).

Рад са публиком и средствима јавног информисања био је усмерен на сталну поставку *Чачански крај у прошлости*.

Архивска истраживања Чачак у једном веку 1804-1918.

Друга година истраживања у трајању од 55 дана реализована је у периоду јун-децембар 2012. године. У току рада у Архиву Србије у

Београду у центру пажње био је Фонд господара Јована Обреновића (Средња Добриња, 1796 – Сремски Карловци, 1850). Из КК XIV копирано је или исписано 1968 докумената која се углавном односе на тридесете године XIX века, када је Јован Обреновић био кнез Рудничке и Пожешке нахије. Из Збирке тефтера Главне контроле прегледани су, исписани или копирани тефтери број 184, 185, 479, 512, 576, 588, 590, 635 за варош Чачак и села. У Библиотеци Матице српске у Новом Саду прегледани су сачувани бројеви листа *Световид* за период од 1852. до 1870. године.

Формирана су досијеа за 50 знаменитих Чачана. За *Српски биографски речник* написане су биографије Мацаровић Василија, Мијаиловић Илије, Миленковић Стевана, Миликић Веселина, Мирковић Лазара, Михаиловић Димитрија и Мутаповић Антонија.

Цео пројекат финансирани су Министарство културе са 300.000 и Град Чачак са 75.000 динара. Град Чачак је измирио и обавезе из 2011. године за откуп предмета у износу од 80.000 динара.

Истраживања поводом објављивања монографије *Манастири Овчарско-кабларске клисуре (друго, допуњено и измењено издање)*

Од почетка јанура, па до краја маја 2012. године на простору Овчарско-кабларске клисуре изведено је двадесет снимања манастира, њихових фресака, икона, ризница, архитектуре, али и природног окружења. Снимање је извршено не само из непосредне близине самих споменика, већ и са површине воде акумулационог језера у Овчарско-кабларској клисури, али и из ваздуха, захваљујући помоћи 714. хеликоптерске ескадриле из 98. ваздухопловене бригаде са аеродрома у Лађевцима.

Тим за снимања која су пратила значај споменика, посебне целине и предмете, као и панораме целог краја у свим временским усло-

вима и годишњим добима, чинили су фотограф Саша Савовић из Музеја рудничко-таковског краја и др Милош Тимотијевић из Народног музеја у Чачку.

Упоредо са овим послом припремана је за штампу књига за коју су прављени снимци, одређиван дизајн и састављани регистри за штампу у сарадњи са уредништвом за лексикографију Службеног гласника у Београду који је уједно и суиздавач монографије.

Истраживања поводом објављивања *Споменице Народног музеја у Чачку 1952–2012.*

Извршена су опсежна истраживања поводом писања Споменице. Прегледана је комплетна архивска грађа установе (42 кутије – књиге записника са разних састанака). Написани су текстови у вези са оснивањем Музеја, његовом историјом у протеклих шест деценија, дати су прегледи свих изложби и издања, а започето је и писање био-библиографије свих радника Музеја. У исто време одабирани су фотографије за публикацију и осмишљавани њен изглед и садржај.

Изложбе у припреми

Изложба *Браћа Глишићи из Чачка*

Рад на изложби посвећеној стогодишњици балканских ратова започео је у децембру 2011. године. Направљен је попис предмета, фотографија, књижне и некњижне грађе и докумената у збиркама Одељења за историју.

Изложба *Прота Вићентије Поповић и синови*

Настављена су допунска истраживања на терену села Жевице са циљем да се попуне уочене празнине у грађи о породици Попо-

вић, делатности њених најизразитијих представника и историјским изворима за историју приватних библиотека у Србији. Рађено је и на идентификацији примерака књига из фонда породице Поповић које се налазе у приватним библиотекама, као и на проналажењу сликовне грађе.

Изложба

*Чачак у доба социјализма
(1944-1989).*

*Фотографија као репрезент
политичке моћи*

У оквиру пројекта *Модернизација балканској брада у доба социјализма 1944-1989*, осмишљена је изложба посвећена значају фотографије у обликовању пожељне слике друштва у епохи социјализма (на примеру Чачка). Из постојећих збирки фотографија Народног музеја у Чачку издвојене су оне које репрезентују целу епоху. Завршено је скенирање свих фотографија (1.400 снимака), укључујући и оне у фото-албумима из овог периода. Из целог фонда издвојено је 148 фотографија које са уводним текстом чине каталог изложбе која је планира за другу половину 2013. године.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Поред организационих послова везаних за рад установе, Делфина Рајић, директор Народног музеја у Чачку, активно је учествовала у свим пројектима и манифестацијама Музеја. Организовала је и приредила редовну годишњу изложбу *29. децји мајски салон*, све изложбе које су биле део редовне активности током 2012. године, као и низ књижевних вечери и предавања, а гостовала је и у многим телевизијским емисијама.

Делфина Рајић присуствовала је 9. марта у Галерији Матице српске у Новом Саду семинару *Транзиција музеја*. Десет дана касније присуствовала је семинару *Ревизијализација музејских*

иосијавки одржаном у Синагоги у Нишу. Током године учествовала је у припремама за обележавање јубилеја - 60 година Народног музеја Чачак, као и на самој изложби посвећеној јубилеју. Поред тога учествовала је, заједно са др Милошем Тимотијевићем, у истраживањима поводом објављивања монографије *Манастир Овчарско-кабларске клисуре*.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕТНОЛОГИЈУ

Збирке

У току 2012. године Етнолошко одељење набавило је 450 нових предмета. До експоната се долазило како поклонима и личним контактима са суграђанима, тако и откупом. Предмети су највећим делом везани за будућу сталну поставку *Музеј дејиништва*, тако да се углавном ради о опреми за децу и играчкама. Поред тога, набављено је, поклоном и откупом, више предмета за попуњавање збирки посуђа, заната, текстила и ткачких справа. Лепа Николић је поклонила 12 *вилерових* гоблена које је везла њена мајка. Глумица Бранислава Веселиновић и *Змајеве децје истре* су за потребе Музеја детињства, поклонили 70 лутака. Од Љубице Војиновић одељење је добило 30 предмета, углавном за збирку текстилног покућства.

У оквиру редовних музејских активности инвентарисано је 84 предмета. Снимљени видео- и аудио-материјал чува се у Етнолошком одељењу. У дигиталној техници снимљено је око 400 фотографија, углавном из области нематеријалне баштине, као и објеката и детаља везаних за народно градитељство и предмете материјалне културе. Највећи део фотографија настао је у току теренских активности кустоса. У фото- лабораторији је у црно-белој техници снимљено око 350 и још око 480 фотографија у дигиталној техници за потребе фото-документације Етнолошког одељења.

У конзерваторској лабораторији Музеја извршени су конзервација и заштита 48 предмета из Етнолошке збирке.

У оквиру редовних музејских активности сређиван је депо, уз упоредно разврставање предмета и њихову реинвентаризацију.

Теренска активност

У оквиру рада на пројекту *Детинство и културни образац Срба* кустоси су појединачно, према задатим темама, одлазили на терен чачанског и милановачког краја (Трнава, Лозница, Бељина, Горњи Бањани и Прањани).

У самом граду успостављена је сарадња са више чачанских породица, од којих су добијени значајни подаци у вези са покренутим пројектима, као и за редовну активност на прикупљању нових предмета за збирке покућства, посуђа и заната.

У селу Добраче код Ариља пронађена је стара ваљалица која је била у употреби све до краја XX века.

Остварен је добар контакт са бројним породицама, не само у Чачку, већ и у градовима у окружењу, тако да су се музејске збирке успешно попуњавале новим предметима.

Научни, стручни скупови и стручно усавршавање

Семинар *Музеји данас* одржан је 27. јануара у Народном музеју у Београду. Предавачи и гости су били колеге из Лондона. На семинару је било речи о савременим стремљењима у музеологији, као што су прикупљање савремених предмета и што масовније укључивање публике у рад музеја.

У месецу марту, у Галерији фресака у Београду, одржан је семинар *Приче које музеј прича*. Предавачи су били стручњаци из Шведске. Посебна пажња била је посвећена различитим димензијама музеја, али и музеологији виђеној очима публике. На овом семинару је учествовала и Снежана Шапоњић-Ашанин.

У Народном музеју у Нишу одржан је семинар *Редефинисање музејских просторки*. И на овом семинару је учествовала Снежана Шапоњић-Ашанин.

У Ковачици је, у месецу фебруару, одржан стручни скуп *Језик као облик нематеријалног културног наслеђа*. Снежана Шапоњић-Ашанин је учествовала на овом скупу са радом под називом *Музика и језик*.

На семинару *Регионална школа наслеђа Србије*, одржаном у Горњем Милановцу, представљена је Обласна школа уметности и наслеђа у Вандеји (Француска), а било је речи и о њиховом културно-историјском и природном наслеђу.

У Зрењанину је 19. октобра 2012. године ИКОМ организовао семинар на тему *Управљање музејским збиркама: Набавка предмета* на коме су учествовали и наши етнологзи.

Стручни скуп, на којем су присуствовали и етнологзи из нашег Музеја, под називом *Музејска контекстуализација интимног и емотивног*, одржан је 22. и 23. новембра 2012. године у Музеју града Новог Сада.

У организацији Министарства културе у Дому омладине у Београду организован је семинар под називом *Менаџмент у култури и уметности: теоријски развој и практична концепција* на коме је учествовала и етнолог Снежана Шапоњић-Ашанин.

Снежана Шапоњић-Ашанин је била учесник семинара *Етнологија и антропологија у Србији данас* које је организовало ЕАДС. Тема рада је била *Грађанска слава у Чачку и Краљеву*.

У Музеју пољопривреде у Кулпину 14. маја 2010. године организован је скуп *Музејско друштво Србије* поводом Међународног дана музеја. Овим скупом започела је реализацијом идеје Младенка Кулмовића да се у свим музејима у Србији у мају месецу организује Недеља музеја који ће имати већи број манифестација (изложбе, научни и стручни скупови, посете другим музејима, Ноћ музеја...).

Скуп Музејског друштва организован је у октобру у Етнографском музеју у Београду. Истовремено је одржана и седница Етнологске секције на којој је констатовано да се због велике заузетости етнолога застало у раду Комисије за стандардизацију термина.

С обзиром да је председник *ИО Етнологско-антиројолошкој друштва Србије*, Снежана Шапоњић-Ашанин је активно учествовала у његовом раду. У априлу месецу је организован скуп чланова ЕАДС на коме се расправљало о предмету *народна традиција*, о предавачима, као и о наставном плану и програму. У организацији ЕАДС одржан је стручни скуп у Етнографском музеју у Београду на тему *Етнологија и антиројологија у Србији данас*. Након дводневног семинара одржана је и годишња скупштина Друштва.

Етнологски филм

Етнолог Ивана Ђирјаковић је била сарадник и учесник у снимању етнологског филма *Галењско јробрље* Милана Брајовића, етнолога из Музеја рудничко-таковског краја.

Снежана Шапоњић-Ашанин је снимила обичаје везане за прославу ромске светице Бибије (Бибија – ромска слава). Снимање је обављено у Чачку, Крагујевцу и Јагодини.

Асурцијски занат у Ситаром Ланишту назив је филма који се снимљен у Јагодини и који је представљен на конференцији за нематеријално културно наслеђе у Смедереву. Овим традиционалним занатом се и данас бави неколико породица у селу Ланиште. У овом филму је, уз причу мајстора, приказан начин израде асура.

У породици Цветић у Краљеву снимљен је филм о начину обележавања крсног имена у старој грађанској породици (*Грађанска слава у Краљеву*).

У ОШ Филип Филиповић и вртићу у Слатини снимљено је 15 дечјих традиционалних игара (*Традиционалне дечје игре*).

Као и претходних и ове године су се, у оквиру *21. фестивала етнологској филма* у Кучеву, приказивали етнологски филмови аутора Снежане Шапоњић-Ашанин: *Свекрвина свадба*, *Каменорезачки занат*, *Фрулаш*, *Певање уз тейсију*, *Асурцијски занат*.

Нематеријално културно наслеђе

Снежана Шапоњић-Ашанин је, као регионални координатор, у Смедереву организовала *Конференцију за нематеријално културно наслеђе Конференција о имплементацији УНЕСКО-ве конвенције о заштити нематеријалној културној наслеђа у Републици Србији* са освртом на досадашње резултате у њеној примени на подручју Централне Србије. Том приликом су представљени видео-записи о асурцијском занату у Јагодини, лековитим изворима и манифестацији Смедеревска јесен. Конференција је била веома посећена, а у њеном раду су, поред етнолога, учествовале и остале колеге из музеја Србије (историчари, археолози и историчари уметности). Гости су били и представници појединих традиционалних заната који су на самом скупу представили своје вештине (асурције, плетари рибарских мрежа...).

У оквиру припреме елемената за нематеријално културно наслеђе, Снежана Шапоњић-Ашанин је обрадила теме везане за вештине израде пазарских мантија, маћанских плоча, студеничког мермера, тугли и цигли за хлебне пећи у Котражи код Страгара, клесарског заната у Белој Води, филигранског заната у Чачку, Краљеву, Новом Пазару, Призрену, обичај свекрвина свадба у Коштунићима, као и обичај Бибија.

Снежана Шапоњић-Ашанин је радила на теренском истраживању Сабор у Сутелици. Реч је о традиционалном облику окупљања прве недеље после Петровдана. Ова теренска активност је реализована са циљем да се детаљније истражи овај вид обичајне праксе како би се одлучило да ли и овај обичај заслужује да се

уврсти у листу нематеријалног културног наслеђа.

Остварена је сарадња са Пољопривредним факултетом у Земуну. Професорка Снежана Јовановић ће учествовати у обради елемената НКН везаних за традиционалну производњу сира и кајмака.

Опанчарска радња Славка Стругаревића из Врњачке Бање, као највећи произвођач опанака у земљи, стручно је обрађена како би вештине овог традиционалног заната постале елемент НКН.

Истраживани су елементи традиционалне грађанске славе. У оквиру теренских активности направљен је и видео-запис. Истраживање је спроведено у Чачку, Краљеви и Горњем Милановцу.

Прикупљана је теренска грађа за ђурђевданске обичаје у чачанском, ивањичком, сјеничком и новопазарском крају (разговори са испитаницима, легенде, као и видео-записи).

Манифестације

Као и претходне године, манифестација *Пливање за залеђени крсти* реализована је на Богојављење у сарадњи са Спортским центром *Младоси* и Домом културе. Покровитељи су били Град Чачак и црква Светог Вазнесења Господњег.

Етнолог Снежана Шапоњић-Ашанин је, као и протеклих година, учествовала на манифестацији *Сабор фрулаша у Прислоници* (члан стручног жирија у вези са традиционалном кућињом и изворном домаћом радиношћу).

Етнолог Снежана Шапоњић-Ашанин била је члан стручног жирија за избор најоригиналније маске у оквиру *Фестивала маски* који организује КУД *Абрашевић* на Белу покладну недељу.

Пројекти

Успешно је завршена трећа фаза пројекта *Музеј детињства*.

За пројекат *Детињство и културни образац Срба* добијена су средства од Министарства културе (300.000 динара). На пројекту су, поред чачанског Музеја, учествовале и колеге из музеја у Кикинди, Крагујевцу, Ваљеви, Зајечару, Сирогојну, Пожаревцу, као и из Музеја Војводине. У пројекат су били укључени и педагог и психолог из Предшколске установе Радост. Стручни консултант и ментор била је др Весна Марјановић, музејски саветник из Етнографског музеја у Београду. Рад на овом пројекту био је истраживачког карактера и у овој години успешно је завршена његова друга фаза.

Истраживања су, осим у Чачку, вршена још и у Ивањици, Краљеви, Горњем Милановцу и Врњачкој Бањи, а у оквиру пројекта остварена је сарадња са Школском управом у Чачку и ОШ *Филиј Филиповић*. Направљен је и видеоснимак 15 традиционалних дечјих игара.

Изложбена активност

Урађен је део витрина у једној просторији у згради у којој ће бити смештен Музеј детињства. Завршена је трећа фаза пројекта, тако да у наредној години предстоји наставак активности око саме техничке реализације поставке и израде каталога. У оквиру Музеја детињства на Бадњи дан је организован јавни час на тему народне традиције. Посетиоци су била деца из Предшколске установе *Радоси* и Синдикат компаније *Слобода*. Том приликом деца су се упознала са обичајима везаним за божићне празнике. Аниматор је био глумац Милутин Јевђенијевић који је, заједно са децом, уносио и палио бадњак. На крају је изведена представа *У цара Тројана козје уши* у току које су се деца упознавала са бројним традиционалним предметима који се чувају у Музеју.

Тематске изложбе

У оквиру 52. Сабора трубача у Гучи Етнологско одељење нашег Музеја је, заједно са Народним музејом из Зајечара, реализовало изложбу *Пути њреслице кроз време*. Циљ је био

приказивање преслица из различитих крајева Србије. Том приликом посетиоци су могли да погледају бројне различитости, али и сличности у изгледу и мотивима украшавања овог предмета везаног за прераду влакана. Изложбу је посетило 20.000 сабораша.

На 52. Сабору трубача у Гучи представљена је изложба *Вуна некад и сад* на којој је бројној публици предочена улога вуне у свим временским раздобљима. Посебну пажњу привукла је њена улога у савременим условима. Вуна као инспирација уметника представљена је уметничким остварењем студија *Марушка*.

У сарадњи са КУД-ом *Абрашевић*, а у оквиру манифестације *Сусрети фолклора дијаспоре*, у холу Дома културе и на Градском тргу постављена је изложба *Традиционални занатли наши краја*. Њен циљ је био да се млади који живе ван Србије упознају са традиционалним вредностима земље из које су потекли.

Сарадња са другим установама

Као и ранијих година, Етнолошко одељење је наставило сарадњу са Куд-ом *Абрашевић*. Она се углавном огледала у консултацијама око ношње и кореографија, као и у припреми за организовање Беле покладне недеље. Сусрети фолклора из дијаспоре ове године су организовани у Чачку. Тим поводом на Градском тргу и у Дому културе Снежана Шапоњић-Ашанин је припремила изложбу *Стиари занатли*.

Снежана Шапоњић-Ашанин је учествовала у програму РТС-а у емисији Квадратура круга са темом *Трубашитво у Србији*. За емисију *Образовно ојледало* етнологзи су учествовали у реализацији телевизијске емисије *О раду Етнолошког одељења Народног музеја у Чачку*. Снежана Шапоњић-Ашанин је учествовала у реализацији емисије *Свилени снови*. Музеј трубе је представљен емисијом *Музеј трубе у Гучи*. За емисију Шљивик на РТС-у била је стручни консултант на тему *културног наслеђа чачанског краја*. Учествовала је и у реализацији ове емисије.

О споменицима крајпуташима Снежана Ашанин је реализовала тв-емисију *Безиробно знамење* (у сарадњи са Продукцијском кућом ЧА-видео).

Као и претходних година, у оквиру Сабора фрулаша у Прислоници, Снежана Шапоњић-Ашанин је реализовала изложбу *Ручни радови и стиари занатли* (у сарадњи са Туристичком организацијом Чачка).

Снежана Шапоњић-Ашанин је у месецу фебруару учествовала у организацији и раду Међународног сајма туризма. Том приликом је реализована поставка *Традиционална српска кућа*. Целокупна презентација је добила прву награду на Сајму. У организацији ТОЧ-а учествовала је у раду семинара *Туристичка йонуда Рашког и Моравичког округа*, одржаном у јуну месецу у Врњачкој Бањи.

У Народном музеју је, у организацији *Удружење Женског йредузетийништва – Надежда Пејровић – Чачак*, уприличен пријем за амбасадорке и супруге амбасадора страних амбасада у Београду (Аустралије, Канаде, Кине, Аустрије, Финске, Норвешке, Данске, Француске...). Том приликом за гошће је припремљена изложба *Традиционални орнаменти на савременим одевним предметима*.

Настављена је ранијих година започета сарадња са студијом *Марушка*. Орнаменти са музејских експоната и даље су инспирација сликарке *Марушке Топаловић* у изради савремених одевних предмета. Музеј је на поклон добио 10 марама и ешарпи од свиле на којима су осликани орнаменти са музејских предмета.

У оквиру *Сабора йтрубача* у Гучи етнолог Снежана Шапоњић-Ашанин је учествовала у раду жирија за избор најлепше народне ношње. Одлучивало се и о најбољем здравичару са чисте територије Србије.

Етнологзи су свим медијским кућама омогућили приступ информацијама у вези са радом Одељења, као и стручно и научно тумачење бројних етнолошких тема.

Снежана Шапоњић-Ашанин учествовала је у тиму Агенције *Свети Сава* у вези са добијањем стручних акредитација за поједине старе занате.

У организацији Народног музеја у Краљеву Снежана Шапоњић-Ашанин је за краљевачку публику одржала предавање на тему *Грађанска слава*.

БИБЛИОТЕКА МУЗЕЈА

Рад библиотеке Музеја одвијао се по устаљеном протоколу. Поред обраде књига у НИБИС-у, посебна пажња је посвећена набавци нових књига (разменом, поклоном и куповином). Од посебног значаја је био контакт са Светланом Миленковић, библиотекарком из Народног музеја у Београду, ради усаглашавања функција НИБИС-а.

Унето је 516 наслова књига у НИБИС програму. Директор музеја Делфина Рајић сагласила се да он буде трајно откупљен у 2013, с обзиром да је у протеклој години довољно дорађен да може да функционише без уплата годишње лиценце, чиме се постиже знатна уштеда у трошковима. Као узор за ову одлуку послужио је Народни музеј у Београду који се определио за исту варијанту, али и још неки музеји.

У циљу заштите књига редовно је вршено проветравање и чишћење прашине. За корице су уложена значајна средства, како за новодобијена годишта, тако и за оштећене и старе примерке.

Књижничар Анђелија Чвркић посетила је два једнодневна стручна састанка у Београду.

Библиотека је пружала услуге запосленим радницима, али и сарадницима Музеја и другима, што је могуће сагледати кроз табелу 1.

Приспеле публикације

У току године, као редован део посла, извршена је размена публикација у земљи и иностранству (табела 2).

Набавка књига одвијала се по устаљеним правилима (највећи број књига добијен је поклоном од Народне библиотеке Србије и разменом) (табела 3, 4, 5).

Један број музејских издања поклоњен је сарадницима, дародавцима и појединим установама на основу узајамног поклона књига.

ЛАБОРАТОРИЈА ЗА КОНЗЕРВАЦИЈУ И РЕСТАУРАЦИЈУ

Подаци о извршеним конзерваторско-рестаураторским радовима:

- палеонтолошке збирке: дрвена кутија са узорцима минерала (део збирке Ђура Крсмановића) - припрема за излагање;

- археолошке збирке: *метални археолошки иредмети* (27 предмета): крст проскурник из манастира Свете Тројице код Чачка (комбинација метал – дрво), остава средњовековног алата из Чачка (Литопапир, 1968. година, 14 гвоздених предмета), праисторијски гвоздени двосекли мач и др. *Керамика*: 7 предмета од чега 4 реконструкције. У току је конзервација керамике са локалитета Суво Поље и збирке турских лула;

- историјске збирке (23 предмета): 11 медаља, напрсни крст (збирка декорација), нож са нијело декорацијом, официрска торба (збирка оружја и војне опреме), еполете (збирка униформи), рам са фотографијом (реконструкција) и албум академика Јована Жујовића, 6 предмета из збирке реалија од којих су 3 (Ђорђа Јовановића) припремљена за излагање;

- етнолошке збирке (49 предмета): ковачки алат (28 гвоздених предмета), 2 метална предмета (збирка радиности и збирка сточарства), 17 играчака, шкриња и реконструкција клавира-дечије играчке.

Превентивна конзервација: Извршени су редовна контрола стања и третман одржавања предмета из сталне поставке и припремљен је

нови систем за обраду података добијених од система за мониторинг амбијенталних услова у Сталној поставци Музеја. Обрада података врши се у програму *Microsoft Excel* где су израдом одговарајућих формула омогућени табеларни прорачуни и израда дијаграма, те створени услови за одговарајућу анализу.

Документација: Редизајнирана је документација лабораторије (пријемно-предајне листе, конзерваторски картон). Уведен је нови јединствени систем вођења документације у лабораторији који се односи на конзерваторско-рестаураторске радове.

Стручно усавршавање

Слободан Богојевић је у току новембра месеца учествовао у специјалистичком програму Управљање музејским збиркама, Србија 2012/2013. у организацији Централног института за конзервацију и амбасаде Сједињених Америчких Држава у Београду која је обезбедила средства за реализацију програма који је водила Фион Зарубица, експерт за менаџмент збирки, уметничко излагање и излагање културног наслеђа, партнер у *Fionn Zarubica & Associates* и предавач из области управљања музејским збиркама на *California State University, Long Beach*. Теме обухватају превентивну конзервацију, савремене технике документације, руковање предметима, паковање, смештај и одлагање предмета, транспорт, креативно планирање изложби, израду постоља за предмете, као и постављање и скидање изложбе. Са реализацијом овог програма наставиће се и следеће године, када ће бити организоване још две сесије (фебруар и мај 2013).

Учествовање на предавањима, радионицама, стручна сарадња

Слободан Богојевић је посетио физико-хемијску лабораторију Народног музеја у Београду и разговарао са физико-хемијчаром Милицом Стојановић у вези са методама и техникама за анализу културних добара.

Слободан Богојевић је учествовао на семинарима *Ревитализација музејских поставки* (19. III) и *Planning Exhibition* (3. IV) у Народног музеју у Нишу (организација: ЦИК, Министарство културе, информисања и информационог друштва, Народног музеј Ниш).

Учешће конзерватора у дводневним радионицама (19-20. IV) у Народног музеју у Краљеву у организацији Министарства културе Владе Републике Србије и Централног института за конзервацију у Београду (тема: *Услови иревентивне конзервације за изложбени фонд у музејима*).

Настављена је сарадња са Централним институтом за конзервацију у Београду, конзерваторским одељењима и лабораторијама у Србији, као и са Технолошко-металуршким факултетом у Београду у погледу анализе и примене науке у конзервацији културних добара.

Предавања

Конзерваторска предавања одржана су у Галерији Народног музеја у Чачку 12. XII 2012. године. Предавања представљају резултат сарадње конзерватора Музеја савремене уметности у Београду и Народног музеја у Чачку и имала су за циљ да представе смернице рада ова два одељења, као и повезивање са изложбом *Акаџиски вечном* кроз предавање о технологији израде византијске иконе, али и делова који се односе на рестаурацију предмета сакралне уметности. Програм предавања обухватао је следеће теме: Технологија израде византијске иконе (Ивана Маричић, стручни сарадник Одељења конзервације Музеја савремене уметности), Основне смернице конзервације и рестаурације штафелајног и зидног сликарства (Биљана Шипетић, конзерватор Одељења конзервације Музеја савремене уметности), Конзервација крста проскурника из манастира Свете Тројице код Чачка (Слободан Богојевић, конзерватор Народног музеја у Чачку).

Изложбе: Конзерватори су, заједно са графичким дизајнером Марком Спасојевићем, припремали материјал за презентацију лабораторије у оквиру прославе *60 година Народног музеја у Чачку* и учествовали у техничкој реализацији тематских изложби у организацији Народног музеја у Чачку, као и изложби других музеја, установа и удружења.

Конкурси: Слободан Богојевић је припремио пројекат (*Адаптација и опремање лабораторије за конзервацију и реставрацију*) и конкурисао код Министарства културе и информисања за суфинансирање у области културног наслеђа. Пројекат се односи на набавку лабораторијских апарата (апарата за дестилацију воде, фотометра и кондуктометра).

Стручна пракса (пилот-пројекат) из области конзервације и реставрације

Лабораторија за конзервацију и реставрацију организује стручну праксу из области конзервације и реставрације за ученике III и IV разреда средње Уметничке школе из Чачка (смер - конзерватор културних добара).

Стручна пракса је, као пилот-пројекат, усмерена на упознавање ученика са методама и техникама које се користе у анализи и заштити културних добара, конзерваторско-реставраторским третманима, као и начинима и системима за вођење конзерваторске документације. Практика обухвата и упознавање са врстом, историјатом, методама и техникама израде музејских предмета. Посебан акценат програма усмерен је на превентивну конзервацију као један од најважнијих сегмената заштите културних добара. Део наставе обухвата и упознавање ученика са улогом и функцијом музеја, његовом организацијом, музејским збиркама итд. Ученицима ће током стручне праксе бити представљени најзначајнији музеји, као и институти и лабораторије за конзервацију и реставрацију у Србији и свету. Посебна пажња посвећена је основним смерницама, задацима и циљевима лабораторије у Чачку, али и музејским збиркама чачанског Музеја.

Стручна пракса се састоји из теоријског и практичног сегмента. У програм су, поред конзерватора, укључени и кустоси, фотограф, библиотекар и дизајнер Музеја. Програм на тему *Конзервација и реставрација метала* који је водио Слободан Богојевић одржан је током децембра 2012. године за ученике IV године. Стручна пракса се организује у сарадњи са професорима Уметничке школе Аном Божићевић и Рашом Јованићем.

ФОТО-ЛАБОРАТОРИЈА

Током 2012. године снимана су покретна и непокретна културна добра, изложбе и бројне манифестације које реализује Народни музеј у Чачку. Фотографско одељење је учествовало у техничкој реализацији изложби, као и теренских радова.

Током 2012. године обављена су следећа снимања:

1. за Палеонтолошко одељење: 150 дигиталних снимака;
2. за Археолошко одељење: 409 дигиталних и 250 црно-белих снимака;
3. за Историјско одељење: 2460 дигиталних снимака;
4. за Уметничко одељење: 565 дигиталних снимака;
5. за Етнолошко одељење: 480 дигиталних и 350 црно-белих снимака;
6. за Конзерваторско одељење: 464 дигитална снимка;
7. за изложбе и манифестације: 698 дигиталних снимака;
8. за рекогносцирање терена: 121 дигитални снимак

ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

У току 2012. године постављено је осам изложби у Галерији Музеја. За потребе изложбе Благо Народног музеја склопљено је шест витрина и три наменска постамент. На послови-

ма реализације поставки остварена је сарадња са конзерваторском и фото-службом.

За све манифестације у Галерији Музеја постављено је озвучење и редовно је контролисана исправност разгласног система.

Спроведена је интернет мрежа у приземље зграде, реновирали су етнологски депо и археолошке канцеларије. У Галерији Музеја постављен је сто са пултом и витрином за излагање музејских издања, чиме је постојећи простор оплемењен и комплетиран.

Извршено је редовно сервисирање клима-уређаја, котлова на гас, унутрашње гасне инсталације, аутоматског противпожарног система у Конаку Јована Обреновића и ручног система дојаве пожара у згради Музеја. Редовно су одржаване инсталације и опрема у згради Музеја, Конака, као и возни парк Музеја.

СТАЛНА ПОСТАВКА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Стална поставка Музеја *Чачански крај у прошлости* задржала је своју актуелност и код локалне публике и код посетилаца са стране, јер је на узоран начин презентовала један од резиденцијалних објеката чланова династије Обреновић из доба прве владавине кнеза Милоша и поставку коју чине експонати од националног значаја. Унутрашњи склоп Конака из прве половине XIX века није нарушен савременим техничким средствима, па је основни квалитет постигнут класичном експозицијом која истиче највредније и најлепше предмете из музејских збирки и на тај начин ове просторе повезује са цивилизацијским токовима југоисточне Европе. Убедљива презентација историје и културе овог дела Западне Србије има неподељене симпатије и одличан одзив публике која у оквиру програма школског и културног туризма долази у посету Музеју. Утисци страних посетилаца (из Бугарске, Немачке, Норвешке, Пољске, Русије, Словеније, Турске, Француске, Холандије и др.) први су весници

пролазности почетног одушевљења креативног приступа новим поставкама које је прокламовало *искорак* као основни квалитет.

Музеј је у 2012. години посетило више званичних државних делегација. Међу посетиоцима су били и амбасадори Холандије и Израела. Укупан број посетилаца износи 5525 (3425 деце и 2100 одраслих). За велики број чачанских основаца и средњошколаца Музеј је учионица очигледне наставе за наставне области из разних предмета.

Настављена је сарадња са Матицом Српском из Новог Сада, Међуопштинским историјским архивом и Градском библиотеком *Владислав Петковић Дис* из Чачка. Стална поставка је представљена крајем децембра 2012. године у емисији на РТС 2 посвећеној шездесетогодишњици постојања Музеја у Чачку.

ИЗЛОЖБЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА

У Галерији Народног музеја отворене су четири изложбе из сопственог програма, три позајмљене и две које су организовали појединци, организације и удружења из Чачка. Школска публика је, као и претходних година, била најбројнија. Пратећи програм чинила су предавања, промоције књига и разговори. Галерију је у току 2012. године посетило 6.100 посетилаца.

Дечји мајски салон

Редовна годишња изложба *Дечји мајски салон*, аутора Делфине Рајић, отворена је 28. маја 2012. године у Галерији Музеја на тему *Некад и сад*. Изложбу је отворила Лела Петровић. У овој ликовној смотри окупило се 14 школа са подручја општина Горњи Милановац, Чачак и Лучани (укупно 539 рада). Од одабраних 389 радова награђено је десет, а најбоља је била ОШ *Гуча* из Гуче. Изложбу прати каталог од 36 страна. Том приликом отворена је и изложба *Моје тајно блајо*, ученика ОШ *Вук Караџић* и Гимназије у Чачку.

*Благо Народног музеја:
истраживања 2002-2012.*

Народни музеј у Чачку закорачио је у нови век ослоњен на најбоље традиције српске и европске музеологије. Будућим временима намењен је систематски рад на попуни музејских збирки кроз археолошка истраживања, истраживање сакралних споменика, градске културе и народног живота XIX и XX века. Грађани старог Чачка нису заборавили завет верности свом родном месту, па су њихови дарови Музеју изузетне драгоцености из њихове породичне повести, чак ако их и само краткотрајна епизода из живота везује за овај град. Племенити обичај даривања често је израз благодарности посетилаца после посете сталној музејској поставци или тематским изложбама које су им представиле богату прошлост завичаја и изузетно значајне збирке. Национално благо умножено вишегодишњим истраживањима и штедрим даровима потомака најугледнијих породица српског грађанског друштва између 2002. и 2012. године представљено је на изложби поводом шездесетогодишњице рада Музеја.

Природњачка збирка била је заступљена са 23 експоната, међу којима су примерци из збирке стена и минерала добијени на поклон од инжењера Петра Урошевића. Одељење за археологију је на изложби имало 16 предмета. Презентовани су налази са халштатских локалитета из села Балуга и Каона (добро очуван мач гласиначког типа из VIII века пре нове ере, дар Прекршајног суда у Чачку), античког Сувог поља, са бројним налазима керамике и рановизантијског локалитета Градина на Јелици (златан новац, амфора, полијелеј).

Презентација историјске баштине на изложби са 65 предмета најавила је велики подухват замене тематских блокова у сталној поставци Народног музеја континуираном сликом живота чачанског краја током XIX и XX века. Велике догађаје, привредни и урбанистички развој, културна збивања, знамените личности и модернизацијске процесе, посебно социјалистичког периода, очекује презентација на основу новопронађених музејских предмета. Рад

на истраживању породичних заоставштина XIX и почетка XX века представљен је предметима из заоставштине чланова династије Обреновић, проте Вићентија Попивића и синова, проте Сретена Михаиловића, академика Јована Жујовића и потомака, породица Крен и Станковић, председника општине Петра Николића, генерала Стевана Хаџића, генерала Чедомира Шкекића и сродника, апотекара Аристида Јовановића и председника општине Драгића Јовановића.

Малој колекцији архивске грађе породице Обреновић из заоставштине Ђорђа Роша (заједно са дневником краљевог ађутанта, пуковника Лазара Петровића из 1901. године, писаним у нотесу за најмањи џеп мундира), прикључене су фотографије чланова владарског дома Обреновића сачуване међу књигама проте Вићентија Поповића.

За збирку оружја инжењер Владимир Лепојевић из Београда је, приликом посете Музеју, поклатио кубуру оковану сребром и цеви тауширане златом, са иницијалима *МЈО*. Свету науке и технике припада обимна заоставштина грађевинског инжењера Милоја Јовановића, начелника Хидротехничког одељења Министарства грађевина и професора Универзитета у Београду. Заједно са заоставштином угледног чачанског апотекара Аристида Јовановића Музеј је добио вајарске радове његовог брата Ђорђа Јовановића, који ће својом скулптуром *Гуслар* повезати народну традицију и модерну варош крајем XIX века. У музејску збирку су доспеле, као поклон Ружице Молеровић из Београда, две скулптуре (*Горгоси* и *Косачица*) из заоставштине принцезе Радмиле Карађорђевић. Попрсје *Српски војник (Победник)* Музеј је добио са заоставштином ратног фотографа, пуковника Љубомира Недељковића.

Заоставштину једног од оснивача Музеја, новинара Дојчила Митровића и његових сродника, чини драгоцен грађа о њиховој делатности и значајним личностима из историје Србије у XIX и XX веку. Из ове целине Богомир Матић из Београда поклатио је неколико униформи пуковника Драгослава Павловића,

међу којима и комплетну униформу гардијског официра. Збирка службеног одела ЈНА попуњена је даровима генерал-потпуковника Марка Неговановића, пуковника др Ненада Јокића, пуковника Момчила Мићановића, пуковника Зорана Ковачевића и потпуковника Радоша Лазаревић.

Резултате рада на попуни збирки пратио је и нов квалитет у овом послу захваљујући активностима на враћању културних добара српског порекла из иностранства (Француска). Заоставштине двојице учесника херојске одбране Београда 1915. године, капетана Ђорђа Роша (1896-1977) и пуковника Младена Жујовића (1895-1969), дароване су Музеју града у коме је било седиште њиховог ратног пука.

Поједини одевни предмети, добијени од Душице Шкекић и Ружице Молеровић, утиру пут колекцији градског костима, која још увек чини део збирке реалија Одељења за историју. Закаснило интересовање за заоставштину породице чачанских индустријалаца Фердинанда и Стевана Крена наишло је на искрен одзив његових потомака (одевни предмети Емилије Баудиш, инжењера Светолика Станковића и судије Драгутина Масловарића).

Одељење за историју уметности из ликовне збирке изложило је 3 слике, међу којима је и *Портрет сина Расџка*, рад Павла Васића. Из збирке примењене уметности публика је могла да види 5 примерака накита и сатова.

Етнолошка истраживања била су усмерена на проучавање народног живота у подјеличким селима и прикупљању музејских предмета традиционалне сеоске културе. Настојање да се прикупи што више предмета из народног живота дало је значајне резултате кад се ради о попуни збирки посуђа и ћилима. Публици је представљено 7 предмета који до сада нису излагани.

Аутори изложбе су Биљана Чкоњевић, Александра Гојић, Марина Котарац, Делфина Рајић, Радивоје Бојовић, др Милош Тимотијевић и Ивана Ђирјаковић. Изложбу, коју прати богато опремљен каталог, отворио је 30. авгу-

ста у Галерији Народног музеја градоначелник Војислав Илић, а у програму су учествовали трио флаута – Сузана и Карољ Марочик, Ненад Јовановић и Александар Поповић, клавир.

Моје тајно блајо

У оквиру радионице *Моје тајно блајо*, вођене са ученицима основних и средњих школа, осмишљена је и реализована истоимена изложба предмета које су деца сама одабрала као део своје баштине коју сматрају вредном чувања и излагања. Циљ ове изложбе био је да свако од учесника прикаже своје тајно благо – драге ствари, места, приче, мирисе, успомене – које брижљиво чува од заборавља, поносно показује и жели да трају заувек, баш као што то Музеј ради. Предмети су најпре презентовани на сајту Народног музеја у Чачку, а затим на сајту *Вашар баштинине*, да би 20. маја 2012. године били изложени у улазном холу Галерије Народног музеја у Чачку. Радионицу су водили Биљана Чкоњевић и Милош Тимотијевић. Учествовала су деца ОШ *Вук Караџић* из Чачка (одељења IV₂ и VIII₂), као и одељење II₁₀ из Гимназије у Чачку.

Етношколица

Кустос Ивана Ђирјаковић организовала је, у оквиру манифестације *Летњи дани културе у Чачку*, дечију летњу радионицу *Етношколица*. Овогодишња *Етношколица*, пета по реду, била је посвећена значајном јубилеју Народног музеја Чачак - 60 година постојања.

Планом програма предвиђено је да се наши млади суграђани (деца узраста од 7 до 12 година) упознају са радом одељења Музеја и занимањима кустоса историчара, историчара уметности, археолога, палеонтолога, етнолога и конзерватора.

Радионице су одржане од 1. до 24. августа, кроз 8 часова у трајању од по сат времена. Етношколицу је редовно похађало 25 учесника. Уз сваку тему која је обрађена настало је мноштво ликовних радова учесника који су пред-

стављени на изложби приређеној 26. септембра у Галерији Народног музеја у Чачку.

Позајмљене изложбе

Српске заставе из балканских и Првој светској рати

У сарадњи са Војним музејом 19. фебруара 2012. године отворена је изложба *Српске заставе из балканских и Првој светској рати*, аутора Анђелије Радовић, вишег кустоса Војног музеја, а поводом обележавања националног празника Сретење – Дана државности Србије. Изложбу је отворио Игор Јовичић, државни секретар у Министарству одбране Републике Србије.

Геодезија – зашто, како, чиме

Изложба Музеја науке и технике *Геодезија – Зашто, како, чиме*, аутора кустоса Зоре Атанацковић и Душана Петровића, отворена је 10. априла. Изложбу је отворила мр Соња Зимоњић, директор Музеја науке и технике.

Србија на картици Европe и света

Изложбу Народне библиотеке *Србије Србија на картици Европe и света*, аутора др Оливере Стефановић и Маше Милорадовић, отворио је Дејан Ристић, в. д. Управника Народне библиотеке Србије.

КУЛТУРНО - ПРОСВЕТНА ДЕЛАТНОСТ

Поводом дванаест година постојања Огранка Вукове задужбине у Чачку, у Галерији Музеја је 9. априла одржана приредба *Следебници Вука Стефановића Караџића* у којој је учествовала Делфина Рајић.

Делфина Рајић одржала је 8. маја предавање ученицима Угоститељско-прехрамбене школе (смер туризам) у Галерији Музеја.

Школска управа организовала је 21. Маја, у Галерији Музеја, вече посвећено песнику Неделку Попадићу.

Огранак Вукове задужбине и Народни музеј организовали су 26. јуна у Галерији Музеја *Ауторско књижевно вече* песника Слободана Вучинића из Подгорице.

У оквиру Летњих дана културе, Огранак Вукове задужбине организовао је 9. јула у Галерији Музеја округли сто на тему *Како народ казује о љубави*, на којем је предавач био Бошко Сувајдић, професор Филолошког факултета у Београду.

Делфина Рајић је 4. августа учествовала у телевизијској емисији *Жикина шареница* (говорила о 60 година Музеја и монографији *Манасири Овчарско-кабларске клисуре*).

Огранак Вукове задужбине и Народни музеј у Чачку су, у оквиру Летњих дана културе, организовали вече *Љубавне народне ђезије*.

У Галерији Народног музеја у Чачку 26. септембра 2012. године одржана је промоција монографије *Модернизација балканског трага: (1944–1989) Компаративна анализа развоја Чачка и Блајевџада у епохи социјализма*. О књизи су говорили директор Народног музеја Делфина Рајић, рецензенти др Мирослав Јовановић, редовни професор на катедри за Општу савремену историју Филозофског факултета у Београду, др Сретен Вујовић, редовни професор на катедри за Урбану социологију Филозофског факултета у Београду и аутор, др Милош Тимотијевић.

У амфитеатру Народне библиотеке Србије 4. октобра је представљена књига *Манасири Овчарско-кабларске клисуре*. У програму су учествовали рецензенти – др Даница Поповић са Балканолошког института САНУ и др Зоран Ракић, доцент на катедри за историју уметности Филозофског факултета у Београду, као и аутори монографије Делфина Рајић и др Милош Тимотијевић.

У Центру за културу у Гучи Делфина Рајић учествовала је 15. новембра у представљању књиге *Градина на Јелици* др Михаила Милинковића.

Изложба *Акаџисџи вечном* отворена је 19. новембра у Галерији Музеја. Аутори изложбе били су иконописци Биљана Шипетић, Ивана Маричић, Маја Вујашанин и калиграф Весна Станисављевић. Изложбу је отворила Делфина Рајић, а у програму су учествовали Карољ Марочик и Слободан Богојевић.

Конзервативорска предавања одржана су у Галерији Народног музеја у Чачку 12. децембра. Предавања је отворила Делфина Рајић, а предавачи су били Биљана Шипетић, Ивана Маричић и Слободан Богојевић.

Представљање *XLI Зборника радова Народної музеја* одржано је 14. децембра. О *Зборнику* су говорили Зорица Златић-Ивковић, Александар Марушић и Делфина Рајић.

КАДРОВИ

Са породичног боловања се 15. X 2012. вратила кустос Катарина Дмитровић. У току одсуства замену је вршила археолог Марина Котарац.

Са породичног боловања се 26. VII 2012. вратила кустос Ивана Ћирјаковић.

Биљана Чкоњевић, палеонтолог и Марко Спасојевић, графички дизајнер, радили су у Музеју током 2012. године.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДНИКА МУЗЕЈА

Студије, чланци, прилози

Б. Чкоњевић, „Палеофлора и палеоеколошка анализа локалитета Каменица код Чачка”, *Зборник радова Народної музеја XLI* (2011 [шт. 2012]), 11-21.

В. Иванишевић, М. Котарац, „Остава византијских трахеја из Заблаћа код Чачка”, *Зборник радова Народног музеја XII* (2011 [шт. 2012]), Чачак, 2012, 39-59.

К. Дмитровић, „Торквеси из бронзаног доба из околине Чачка”, *Зборник радова Народної музеја XLI* (2011 [шт. 2012]), 21-38.

М. Ljuština, К. Dmitrović, In search for prestige: Bronze Age tumular graves in West Serbia. In: *Tumuli Graves – Status Symbol of the Dead in the Bronze and Iron Age in Europe*. Proceedings of the XVI World Congress (Florianoópolis, 4-10 September 2011), Vol.2, proceedings of session 47.(Ed.V. Sîrbu and С. Schuster). BAR International Series 2396, Oxford 2012, 35-42.

М. Ljuština, К. Dmitrović, Middle Bronze Age Tumular Graves in the Kablar Range, West Serbia – Gender Percieved as Physical condition and Social Construct. 13th International Colloquium of Funerary Archaeology. Topic: *Bronze and Iron Age graves from Eurasia: Gender between Archaeology and Anthropology*. Programme and abstracts (Ed. V. Sîrbu). Buzău 17th - 20th October 2012, 17.

М. Тимотијевић, „Српски културни клуб и генерал Милан Недић: један документ о *џри-вајиној* иницијативи у обавештајној делатности на почетку Другог светског рата (1939)”, *Зборник радова Народної музеја XLI* (2011 [шт. 2012]), стр. 121-131.

Р. Бојовић, „Ратни дневник потпоручника Костантина Михаиловића 1914-1916.”, *Изворник, бр. 27*, Чачак, 2012, стр. 79-136.

С. Богојевић, „Течна хроматографија високе перформансе – масена спектрометрија (HPLC-MS); примена у анализи културних добара”, *Живойс 6* (2012), 139-158.

С. Богојевић, „Метални археолошки предмети - активна корозија и методе стабилизације”, *Зборник радова Народної музеја XLI* (2011 [шт. 2012]), 177-195.

З. Бојовић, „Из Дисове ђачке књижице. Дечак који није обећавао”, *Дисово ѿролеће*, бр. 43, Чачак, 2012, стр. 26.

З. Бојовић, „Оцене ученика Чачанске гимназије за школску 1891/92. годину”, *Изворник*, бр. 27, Чачак, 2012, стр. 39-48.

Издања

Г. Јеремић, А. Гојгић, *Римске шерме у Чачку*, Чачак, 2012, стр. 126

Делфина Рајић – Милош Тимотијевић, *Манасѿири Овчарско-кабларске клисуре, друго доујњено и измењено издање*, Чачак–Београд, 2012, стр. 404.

М. Тимотијевић, *Модернизација балканској ѿрада (1944–1989): комѿарайивна анализа развоја Чачка и Блајовѿрада у ејохи социјализма*, Чачак, 2012, стр. 576.

Каталози

Д. Рајић, *29. дечји мајски салон – Некад и сад*, Чачак, 2012, стр. 37.

Б. Чкоњевић, А. Гојгић, М. Котарац, Д. Рајић, Р. Бојовић, М. Тимотијевић, И. Ђирјакковић, *Блајо Народној музеја: исѿраживања 2002 – 2012*, Чачак, 2012, стр. 46.

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Школска управа Града Чачка доделила је 4. јула захвалницу Народној музеју за подршку у остваривању програма стручног усавршавања наставника и професора српског језика и књижевности Моравичког округа *Завичајни ѿисци у оку ѿрофесора – Беседа о књижевним делима*, реализована у другом полугодишту школске 2011/2012. године.

Музеј на отвореном *Сѿаро село* доделио је захвалницу Народној музеју у Чачку 30. јула за успешну сарадњу.

На 17. Међународном сајму књига *Бања Лука 2012*, Народној музеј Чачак и *Службени ѿласник* добили су награду *Сѿуѿље* за неговање српске традиције и православне духовности за књигу *Манасѿири Овчарско-кабларске клисуре* аутора Делфине Рајић и Милоша Тимотијевића.

Табела 1 : Услуге корисницима

Књиге	Палеонтологија и археологија	Историја	Уметност	Етнологија	Остало	Периодика	Укупно
У Музеју	63	176	86	22	57	199	603
Ван Музеја	2	14	11	7	4	54	92
Из других библиотека	-	14	-	-	-	-	14
Збирно	65	204	97	29	61	253	709

Табела 2 : Размена / Послајто током 2012. године

Наслов		Зборник бр. 40	Црква Св. Вазнесења	Модерни балкански град	Римске терме у Чачку	Благо НМ Чачак	Манастири (II издање)	Укупно
Број	У земљи	110	88	65	80	53	9	405
Број	Иностранство	64	23	47	-	-	-	134

Табела 3 : Периодика

Начин набавке	Србија			Иностранство			Укупно		
	наслов	година	свезака	наслов	година	свезака	наслов	година	свезака
Размена	51	85	189	27	36	41	78	121	230
Поклон	12	17	133	-	-	-	12	17	133
Куповина	6	11	78	-	-	-	6	11	78
Сопствена издања	1	1	1	-	-	-	1	1	1
Свега	70	114	401	27	36	41	97	150	442

Табела 4 : Књије

Начин набавке	Србија	Иностранство	Укупно
Размена	221	13	234
Поклон	53	-	53
Куповина	134	1	135
Сопствена издања	4	-	4
Свега	412	14	426

Табела 5 : Периодика и књије (збирно за 2012. годину - инвентарисано)

	Наслови	Годишта	Свезака, примљених књига
Часописа	97	150	442
Књига	426		426
Укупно	523	150	868

Наслова књига + годишта часописа	426+150 = 576
----------------------------------	---------------